

Отже, студенти зі статусом внутрішньо переміщеної особи, переживають кризу самореалізації як наслідок емоційних переживань та втрати життєвих перспектив. З метою подальшої роботи з дослідження проблем соціальної адаптації внутрішньо переміщених студентів, пропонуємо розробку психокорекційного тренінгу для розвитку творчого потенціалу, оволодіння копінг-стратегіями та опанування техніками психологічної релаксації.

Список використаної літератури:

1. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції: наукова доповідь / за ред. О. М. Балакіревої. Київ, 2016. 140 с.

2. Закон України № 1706-VII від 20.10.2014 р. «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-vii>.

3. Малиновська О. А. Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf.

4. Надрага В. І. Проблеми вимушеної внутрішньої міграції населення в контексті концепції «суспільства ризику». Український соціум. 2015. № 1. С. 134–198.

5. Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг для них. URL: http://www.un.org.ua/images/documents/4509/wcms_464289.pdf.

Програма «Радник з питань внутрішньо переміщених осіб». URL: <http://sss-ua.org/golovna/potochniproekti/>.

6. Семигіна Т. Робота в громаді: практика й політика. Київ: КМ Академія, 2004. 195 с.

Валентина БАЛАХТАР,
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та психології
професійної освіти факультету лінгвістики та
соціальних комунікацій,
Національний авіаційний університет, м. Київ

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

Актуальність проблеми зумовлена потребою розвитку соціальної відповідальності особистості майбутніх практичних психологів, що є універсальною формою взаємозв'язку та взаємодії людини та суспільства. Особливого значення набуває проблема соціальної відповідальності в умовах

цифрового суспільства, яке зумовлює зростання ролі інформації та цифрових технологій загалом і в професійній діяльності практичного психолога зокрема. Це, у свою чергу, потребує розвитку цифрової компетентності майбутніх практичних психологів, їх здатності не лише самостійно орієнтуватися в цифровому просторі, здійснювати пошук професійно важливої інформації, бути здатним до аналізу та її систематизації, використання цифрових технологій як сукупності засобів розв'язання професійних завдань, але й відповідати за наслідки поширення інформації, сприяти попередженню кібербулінгу, мобінгу та інших негативних явищ, що супроводжують становлення цифрового суспільства. Соціальна відповідальність, таким чином, є важливим індикатором не лише соціальної, але й цифрової компетентності майбутніх практичних психологів.

У вивченні соціальної відповідальності у контексті цифрової компетентності майбутніх практичних психологів уявляються значущими співвідношення свободи і відповідальності, співвідношення соціальної та особистої відповідальності, розуміння відповідальності як моральної категорії, дії, важливої складової виховання

Поняття відповідальності науковці трактують по різному, а саме: наявність свободи, оскільки лише за вільною особистістю можна визнати почуття відповідальності; можливість виконання зобов'язання або обов'язку; якість, що є показником надійності та довіри; елемент державного управління, відповідальність за щось, певні зобов'язання перед іншими; «здатність особистості розуміти відповідність результатів своїх дій поставленим цілям, визнаним у суспільстві або колективним нормам, у результаті чого виникає почуття співучасті в спільній справі, а при невідповідності – почуття невиконаного обов'язку; готовність індивіда визнати, що він сам є причиною наслідків власної поведінки і діяльності; актуалізація особистістю соціально відповідальної поведінки, її постійне відтворення; вміння здійснювати, демонструвати на практиці, втілювати у повсякденному житті та ін.

Таким чином, з одного боку, відповідальність немислима без свободи, але з іншого – свобода без відповідальності стає свавіллям. За вирішенням цієї дилеми стоїть свобода вибору загалом у кожної людини в соціумі. Так, соціальна відповідальність є складовою соціально відповідальної поведінки і поза діяльністю не існує. Бездіяльність не містить соціальної відповідальності. У людини завжди є можливість вибору, разом з тим лише людина має нести відповідальність за цей вибір. Отже, людина має право приймати рішення і діяти відповідно до власної думки, проте вона має й особисто відповідати за результати власних дій, а не перекладати провину за негативні результати своїх рішень і дій на інших. Це свідчить про феномен «особистої відповідальності».

У рамках соціальної відповідальності останню розглядають як певне співвідношення між особистістю та суспільством, що спрямована на користь

всього суспільства, прийняття саме тих рішень, які відповідають цілям і цінностям людства. Соціальна відповідальність виступає соціальним механізмом контролю, який поєднує:

- менталітет,
- традиції,
- звичаї,
- норми,
- правила,
- закони,
- цінності,
- настанови,
- моральні принципи,
- переконання.

Цікавим є розподіл соціальної відповідальності на потенційну та реальну. При цьому під реальною відповідальністю варто розуміти відповідальність як особистісний чинник, що дозволяє усвідомити наслідки за здійснені дії відповідно до існуючих соціальних норм. Причому ці наслідки можуть бути як позитивного, так і негативного характеру через неспівпадіння зробленого з пануючими нормами суспільства.

Щодо потенційної відповідальності, то її розуміємо як наявність дієвого контролю з боку суспільства, що належно регулює всі існуючі види відповідальності. Соціальна відповідальність починається з усвідомлення особистих наслідків будь-яких дій (вчинків) кожним елементом суспільства (кожною людиною). У межах двох основних типів (реальної та потенційної) соціальної відповідальності виокремлюють їхні різновиди: моральну, релігійну, дисциплінарну, політичну, правову, економічну та ін.

Зважаючи на вищесказане, варто зазначити, що прийняття рішення до дії у професійній діяльності завжди свідчить про свободу вибору, а цей вибір лежить у морально-етичній площині особистості майбутніх практичних психологів, формуючи відповідальне ставлення до діяльності, використання інформації як цінності на основі прогнозування можливих наслідків за використання цієї інформації і разом з тим бути готовим нести відповідальність за ці наслідки. Щодо цифрової компетентності, то поняття «компетентність» варто розуміти в значенні, запропонованому європейськими освітніми експертами, що складає «сукупність знань, умінь, цінностей і ставлень, а також стратегій, необхідних для використання інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових медіа з метою ефективного, критичного, творчого, самостійного та етично-орієнтованого навчання». Цифрова компетентність передбачає впевнене і, водночас, критичне застосування цифрових технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному

просторі та приватному спілкуванні, розуміння особливостей їх використання, сильних і слабких сторін, здатність критично оцінювати інформацію. При цьому суттєве значення має інформаційна й медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, здобуття навичок безпеки в Інтернеті та кібербезпеці, розуміння етики роботи з інформацією, інтелектуальна власність тощо. Цифрова компетентність займає ключове місце в системі професійних та загальних компетентностей, є основою для професійного становлення у сфері практичної психології, що передбачає здатність упевнено, критично та творчо використовувати цифрові технології для досягнення цілей, навчання, дозвілля, участі в житті суспільства тощо.

Отже, цифрова компетентність передбачає безперервну здатність майбутніх практичних психологів до опанування компетенціями (знаннями, вміннями, мотивацією, відповідальністю), впевнено, критично і безпечно обирати і застосовувати різні інформаційні і комунікативні технології у професійній діяльності. В основі діяльності і ставлення до неї має бути почуття відповідальності, розуміння прав і правил поведінки і діяльності в цифровому світі. При цьому відповідальність співвідносять з проблемою безпеки сучасних технологій в інформаційному світі.

Список використаної літератури:

1. Безрукова О. А. Соціальна відповідальність в сучасному українському суспільстві: соціологічна концептуалізація та досвід емпіричного дослідження. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя : Б.в., 2015. 36 с.
2. Колот А.М., Грішнова О.А та ін. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія. – Київ: КНЕУ, 2012. 500 с.
3. Caravello M., Huertas-Abril C. A., & Gómez-Parra M. E. Improving Teachers' Digital Competence to Bridge the Language Gap. In C. Huertas-Abril, & M. Gómez-Parra (Eds.), *International Approaches to Bridging the Language Gap*. Hershey, PA: IGI Global. 2020
4. Олійник О.О. Соціальна відповідальність: навч. Посібник. Рівне: НУВГП. 2016. 222 с.
5. Olena I. Bondarchuk, Valentyna V. Balakhtar, Olena O. Gorova, Nina P. Lytvynenko, Nataliia I. Pinchuk, Oleh V. Shmanko, Arnold E. Kiv, Vasyl P. Oleksiuk. [Features of responsibility of future specialists of the socionomic professions as an indicator of their digital competence](https://aet.easyscience.education/2020/draft/paper30.pdf). Proceedings of the 2nd Workshop on Professional Development in the Digitized Society: Current Trends (PDDig-2021). Kyiv, Ukraine-Israel, 2021, November 11-12, 202-222. URL : <https://aet.easyscience.education/2020/draft/paper30.pdf>